

ГАЛУЗЕВА КОНЦЕПЦІЯ
розвитку неперервної педагогічної освіти

Преамбула

Постійне вдосконалення системи підготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників зумовлене зміною ролі людини у сучасному світі, баченням ідеалу освіченості людини та висуванням нових вимог до якості людського капіталу відповідно до культурно-духовних, суспільно-економічних і технологічних трансформацій, а також чисельних викликів глобального, європейського, національного, регіонального та місцевого рівнів.

Педагогічна освіта є базовою для будь-якого фахівця, причетного до навчання, виховання, розвитку та соціалізації людини. Рівень педагогічної освіти визначає ефективність у вирішенні професійних завдань вихователя, вчителя, викладача вищого навчального закладу і системи освіти дорослих. Підготовка та підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників розглядається у цьому контексті як важлива передумова, що забезпечує проведення модернізації освіти на основі осмислення національного і зарубіжного досвіду.

Вихідні положення галузевої Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти ґрунтуються на положеннях Конституції України, законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту», «Про позашкільну освіту», «Про вищу освіту», Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Державних стандартах початкової загальної освіти, базової і повної загальної середньої освіти, рекомендаціях III Всеукраїнського з'їзду працівників освіти та Форуму міністрів європейських країн «Європейська школа XXI століття: Київські ініціативи», Педагогічній Конституції Європи, прийнятій на II Форумі ректорів педагогічних університетів європейського простору та інших документах і нормативних актах.

1. Основні принципи розвитку неперервної педагогічної освіти

Основними принципами розвитку неперервної педагогічної освіти є:

- неперервність;
- поєднання національних освітніх традицій та найкращого світового досвіду;
- гнучкість у реагуванні на суспільні зміни і прогностичність;
- інноваційність.

2. Мета розвитку неперервної педагогічної освіти

Метою розвитку неперервної педагогічної освіти є відтворення людського капіталу та інтелекту суспільства для забезпечення сталого людського розвитку країни через якісну підготовку педагогічних кадрів для всієї сфери освіти, створення ефективної системи підготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних і педагогічних працівників на основі поєднання національних надбань світового значення та усталених європейських традицій забезпечення розвитку педагогів, здатних у процесі постійного вдосконалення здійснювати професійну діяльність на засадах гуманізму, демократії, вільної конкуренції та високих технологій, а також забезпечувати неперервну освіту громадян, здійснюючи практичну реалізацію освітньої політики як пріоритетної функції держави.

Основним методологічним і методичним орієнтиром у досягненні мети є ідея цілісного підходу до особистості суб'єктів освітнього процесу і її формування на засадах постійного вдосконалення й оновлення концепції особистісно орієнтованого навчання і виховання.

3. Пріоритетні завдання розвитку неперервної педагогічної освіти

Пріоритетними завданнями розвитку неперервної педагогічної освіти є:

- вдосконалення змісту освіти і організації навчально-виховного процесу з метою розвитку педагогічної майстерності вчителя як системи його педагогічних компетентностей;
- зміцнення зв'язку педагогічної освіти з фундаментальною і прикладною наукою;
- вдосконалення структури підготовки і післядипломної освіти педагогів;
- оптимізація мережі вищих навчальних закладів, які здійснюють підготовку педагогічних працівників;
- забезпечення соціальної підтримки суб'єктів педагогічної освіти, підвищення соціального престижу педагогічної праці.

Розвиток неперервної педагогічної освіти має бути спрямований на:

- забезпечення інноваційного розвитку освітніх установ і навчальних закладів всіх рівнів;
- модернізацію на всіх рівнях освіти змісту, форм, методів та технологій навчання відповідно до вимог інформаційного громадянського полікультурного суспільства;
- впровадження акмеологічних та аксіологічних засад у підготовці педагогічних кадрів, формування мотивації та створення умов для їх навчання й саморозвитку упродовж професійної діяльності;
- зміцнення інституту сім'ї,
- збереження національних традицій і цінностей;
- забезпечення якості освіти на всіх рівнях відповідно до світових та європейських стандартів;
- формування методологічної культури педагогічних кадрів;
- забезпечення інтеграції науки і практичної педагогічної діяльності;
- запровадження європейського досвіду професійно-педагогічної підготовки за освітньо-кваліфікаційним рівнем магістра для всіх спеціальностей (магістр у вищих навчальних закладах може займати посаду викладача).

4. Соціально-педагогічні умови розвитку неперервної педагогічної

Соціально-педагогічними умовами розвитку неперервної педагогічної освіти є:

- приведення змісту фундаментальної, психолого-педагогічної, методичної, інформаційної, комунікаційної, практичної та соціально - гуманітарної підготовки педагогічних і науково-педагогічних працівників до вимог інформаційного суспільства та змін, що відбуваються у соціально-економічній, духовній та гуманітарній сфері, у дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних, професійно-технічних навчальних закладах;
- модернізація навчальної діяльності вищих педагогічних навчальних закладів, що здійснюють підготовку педагогічних і науково-педагогічних працівників, на

основі інтеграції традиційних та новітніх технологій навчання, а також створення нового покоління підручників, навчальних посібників і дидактичних засобів;

- запровадження двоциклової підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра і магістра та забезпечення мобільності у Європейському просторі вищої освіти;
- вдосконалення системи відбору молоді на педагогічні спеціальності, розширення цільового прийому та запровадження підготовки педагогічних кадрів на основі тристоронніх договорів;
- оптимізація мережі вищих навчальних закладів та закладів післядипломної педагогічної освіти з метою створення умов для неперервної освіти педагогічних працівників;
- створення у структурі вищих навчальних закладів дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних навчальних закладів - лабораторій, центрів практичної підготовки студентів, тренінгових центрів та центрів педагогічних інновацій;
- першочергове забезпечення педагогічних навчальних закладів новітнім програмним забезпеченням, комп'ютерною та мультимедійною технікою, поліграфічним та лабораторним обладнанням і шкільними підручниками.

5. Шляхи забезпечення неперервності розвитку педагогічної освіти

Шляхами забезпечення неперервності розвитку педагогічної освіти є:

- наступність змісту освіти та координація навчально-виховної діяльності на різних рівнях педагогічної освіти;
- встановлення творчих і професійних зв'язків між вищими навчальними закладами, закладами післядипломної педагогічної освіти, науковими установами Національної академії педагогічних наук України, громадськими педагогічними організаціями тощо;
- розроблення багатоваріантних, різнорівневих, диверсифікованих за профілем освітніх програм післядипломної педагогічної освіти з урахуванням наявного професійного досвіду і освітнього рівня працівника, що забезпечують йому свободу вибору місця, термінів, змісту і форми педагогічної освіти;
- створення єдиної бази даних видів освітніх послуг, що надаються вищими педагогічними навчальними закладами та закладами післядипломної педагогічної освіти;
- запровадження інноваційних форм організації професійної підготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, зокрема: центрів педагогічної майстерності, педагогічних майстерень, майстер-класів, у тому числі в режимі відеоконференцзв'язку, корпоративного навчання, дистанційного, ситуаційного і контекстного навчання, проектних методів, партнерського навчання тощо;
- постійний моніторинг якості розвитку неперервної педагогічної освіти;
- організація міжнародної співпраці з проблем розвитку неперервної педагогічної освіти, зокрема, обмін досвідом, реалізація спільних освітніх та наукових проектів.

6. Система педагогічної освіти

Система педагогічної освіти є складовою системи вищої освіти і включає вищі навчальні заклади всіх форм власності, заклади післядипломної педагогічної освіти та органи управління у сфері освіти.

Мережу вищих навчальних закладів, що забезпечують підготовку та підвищення кваліфікації науково-педагогічних, педагогічних кадрів, складають педагогічні коледжі, академії, університети, класичні університети, а також інші вищі навчальні заклади за умови виконання ними вимог стандартів вищої освіти з педагогічних спеціальностей.

Педагогічні училища (технікуми), що діють на сьогодні, реорганізуються у педагогічні коледжі, які можуть функціонувати як самостійні навчальні заклади, так і в якості структурних підрозділів педагогічних або класичних університетів.

Підготовка педагогічних кадрів здійснюється: у педагогічних коледжах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра з галузі освіти «Педагогічна освіта» за окремими спеціальностями («Дошкільна освіта», «Початкова освіта», «Технологічна освіта», «Професійна освіта (за профілем)», «Фізичне виховання», «Музичне мистецтво», «Образотворче мистецтво») на основі повної загальної середньої освіти;

у педагогічних академіях, університетах, класичних університетах та інших вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра і магістра з педагогічних спеціальностей різних галузей освіти.

У класичних університетах можуть створюватися педагогічні інститути (факультети) як структурні підрозділи.

Вищі навчальні заклади та заклади післядипломної педагогічної освіти можуть об'єднуватися у навчальні, навчально-наукові та навчально-науково-виробничі комплекси або консорціуми.

В академіях, університетах здійснюється також підготовка наукових, науково-педагогічних кадрів шляхом їх навчання в аспірантурі та докторантурі.

Провідні національні педагогічні університети забезпечують підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників за відповідними спеціальностями.

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників здійснюється в закладах післядипломної педагогічної освіти, педагогічних академіях, університетах.

Управління системою педагогічної освіти здійснюється Міністерством освіти і науки України. До органів державного управління педагогічною освітою відносяться також Міністерство освіти і науки Автономної Республіки Крим, управління (департаменти) освіти і науки обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій, до сфери управління яких віднесено вищі педагогічні навчальні заклади.

У системі педагогічної освіти можуть створюватися асоціації керівників вищих навчальних закладів та педагогічних і науково-педагогічних працівників.

7. Перелік галузей освіти і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка педагогічних кадрів

Підготовка педагогічних кадрів здійснюється за такими спеціальностями відповідних галузей освіти:

Назва галузі освіти	Назва спеціальності
Педагогічна освіта	Дошкільна освіта
	Початкова освіта
	Технологічна освіта
	Професійна освіта (за профілем)
	Корекційна освіта (за нозологіями)
	Соціальна педагогіка
Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини	Фізичне виховання
	Здоров'я людини
Мистецтво	Музичне мистецтво

	Образотворче мистецтво
Гуманітарні науки	Історія
	Філологія
Природничі науки	Хімія
	Біологія
	Географія
Фізико-математичні науки	Математика
	Фізика

За умови виконання психолого-педагогічної, методичної та практичної складової стандартів вищої педагогічної освіти кваліфікація вчителя може також присвоюватися за такими спеціальностями:

Назва галузі освіти	Назва спеціальності
Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини	Здоров'я людини
Мистецтво	Дизайн
	Хореографія (за видами)
	Декоративно-прикладне мистецтво
Гуманітарні науки	Філософія
	Психологія
	Практична психологія
Природничі науки	Геологія
	Екологія, охорона навколишнього середовища
Фізико-математичні науки	Прикладна фізика
	Астрономія
Системні науки та кібернетика	Інформатика

З метою підготовки педагогічних кадрів до викладання не менше ніж двох шкільних предметів, проведення позакласної і позашкільної роботи у дошкільних, загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах, навчання майбутніх педагогів здійснюється за поєднаними спеціальностями або спеціальністю і спеціалізацією. Таке поєднання здійснюється з урахуванням специфіки галузей наук, що відображаються у шкільних навчальних предметах, видів педагогічної діяльності в дошкільних, загальноосвітніх і позашкільних навчальних закладах та обсягу часу, передбаченого на вивчення відповідних шкільних навчальних предметів.

При поєднанні двох спеціальностей, за першою спеціальністю здобувається академічна і професійно-педагогічна кваліфікація, за другою – професійно-педагогічна кваліфікація.

Педагогічні спеціалізації запроваджуються для підготовки педагогічних кадрів до викладання навчальних предметів варіативної компоненти навчального плану загальноосвітніх навчальних закладів, а також до проведення позашкільної і позакласної роботи з урахуванням задоволення особистісних освітніх інтересів студента та професійних потреб замовника.

За спеціальністю «Професійна освіта» (за профілем) здійснюється підготовка педагогічних кадрів для системи професійно-технічної освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра і магістра з присвоєнням кваліфікацій викладача практичного навчання за відповідними галуззю виробництва або сферою обслуговування, інженера-педагога та викладача спеціальних дисциплін у відповідних галузі виробництва або сфері обслуговування.

Під час підготовки таких педагогічних кадрів їх професійне спрямування визначається певним профілем підготовки у відповідності до галузі виробництва або сфери обслуговування, для яких ці працівники здійснюватимуть підготовку робітничих кадрів у системі професійно-технічної освіти.

Перелік поєднання спеціальностей і спеціалізацій та перелік профілів підготовки за спеціальністю «Професійна освіта» розробляються і затверджуються Міністерством освіти і науки України.

8. Освітньо-кваліфікаційні рівні та кваліфікації

Підготовка педагогічних кадрів з вищою освітою здійснюється за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра і магістра.

Тривалість підготовки бакалавра на основі повної загальної середньої освіти – чотири роки, а на основі освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста – два-три роки, магістра на основі освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра – півтора-два роки. Тривалість наскрізної підготовки інтегрованого магістра, що не передбачає отримання диплома бакалавра становить п'ять років.

Випускникам освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, підготовка яких здійснюється за однією педагогічною спеціальністю, присвоюється кваліфікація за спеціальністю та спеціалізацією.

При поєднанні двох педагогічних спеціальностей підготовка магістра здійснюється наскрізно з присвоєнням кваліфікації за двома спеціальностями.

При підготовці кадрів за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра або магістра в педагогічних університетах, академіях, класичних та інших вищих навчальних закладах за спеціальностями, що передбачають присвоєння педагогічних кваліфікацій, за умови виконання вимог стандарту педагогічної освіти щодо психолого-педагогічної, методичної, та практичної підготовки, присвоюється кваліфікація з однієї спеціальності.

9. Зміст педагогічної освіти

Зміст педагогічної освіти з відповідних спеціальностей для різних освітньо-кваліфікаційних рівнів визначається стандартами вищої педагогічної освіти і, враховуючи її особливості, передбачає фундаментальну, психолого-педагогічну, методичну, інформаційно-комунікаційну, практичну і соціально-гуманітарну підготовку.

Зміст освіти з усіх педагогічних спеціальностей передбачає підготовку педагогічних кадрів до вільного використання у навчальному процесі сучасних інформаційних засобів, а зі спеціальностей «Дошкільна освіта» і «Початкова освіта» до викладання основ інформатики та іноземної мови у дошкільних навчальних закладах і початкових класах.

Зміст фундаментальної підготовки передбачає вивчення теоретичних основ спеціальності згідно з вимогами до рівня теоретичної підготовки педагогічного працівника відповідного профілю у класичних університетах і базується на новітніх досягненнях науки. Зміст і обсяг фундаментальної підготовки за першою спеціальністю має відповідати змісту й обсягу такої підготовки з інших відповідних спеціальностей, що забезпечує рівні академічні права осіб, які пройшли таку підготовку.

Фундаментальна підготовка з другої спеціальності визначається з урахуванням специфіки даного поєднання і має бути достатньою для здобуття кваліфікації педагогічного працівника.

Фахівцям освітньо-кваліфікаційного рівня бакалавра, підготовка яких здійснюється за поєднаними спеціальностями, спеціальністю і спеціалізацією, присвоюється кваліфікація за першою спеціальністю відповідно до освітньо-професійної програми бакалавра.

Професіоналам освітньо-кваліфікаційного рівня магістра присвоюється кваліфікація викладача за першою спеціальністю як таким, що мають поглиблену фундаментальну підготовку, що передбачає можливість їх працевлаштування у вищих і професійно-технічних навчальних закладах та у науково-дослідних установах, а також кваліфікація за другою спеціальністю, спеціалізацією.

З поєднаних спеціальностей фундаментальна підготовка здійснюється паралельно з обох спеціальностей і закінчується з першої спеціальності – по завершенню навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, з другої – на завершенні етапу підготовки магістра.

Для забезпечення системності у вивченні навчальних дисциплін, уникнення дублювання навчального матеріалу та зміцнення міжпредметних зв'язків фундаментальна підготовка здійснюється шляхом впровадження інтегрованих навчальних дисциплін.

При формуванні освітньо-професійних програм з поєднаних спеціальностей інтегровані навчальні дисципліни об'єднуються в модулі з кожної спеціальності.

Психолого-педагогічна підготовка складає основу професійної підготовки педагога і передбачає формування глибоких людинознавчих знань, комунікативних вмінь та компетенцій у сфері людських відносин. Реалізація такого підходу здійснюється через вивчення, крім традиційних навчальних дисциплін (дидактика, теорія виховання, історія педагогіки, загальна психологія, педагогічна і вікова психологія), порівняльної педагогіки, основ педагогічної майстерності, соціальної психології та інших навчальних дисциплін, які визначаються з урахуванням особливостей спеціальностей.

Методична підготовка передбачає глибоке опанування методиками викладання навчальних предметів з використанням можливостей інформаційно-комунікаційних технологій та методик проведення позашкільної і позакласної роботи. Вона забезпечується через діяльність студентів у навчальних закладах, лабораторіях, центрах практичної підготовки, тренінгових та інноваційних центрах шляхом проходження навчальних, виробничих (педагогічних) практик, а також шляхом методичної спрямованості викладання фундаментальних навчальних дисциплін.

Методична підготовка є наскрізною і здійснюється протягом усього періоду навчання з урахуванням особливостей спеціальностей, спеціалізацій, їх поєднання та двоциклової підготовки педагогічних кадрів.

Інформаційно-комунікаційна підготовка передбачає вивчення основ інформатики, новітніх інформаційно-комунікаційних технологій та методик їх застосування у навчальному процесі і здійснюється протягом усього строку навчання.

Практична підготовка передбачає проходження неперервних навчальних та виробничих (педагогічних) практик, починаючи з третього семестру.

Форми, тривалість і строки проведення практик визначаються для кожного освітньо-кваліфікаційного рівня стандартами вищої освіти з педагогічних спеціальностей.

Для проходження навчальних та виробничих (педагогічних) практик створюються мережа баз практик.

Виробнича (педагогічна) практика студентів на випускних курсах проводиться, як правило, за місцем майбутнього працевлаштування випускників.

Зміст соціально-гуманітарної підготовки передбачає поглиблення та професіоналізацію мовної, філософської, політологічної, культурологічної, соціологічної, правознавчої, економічної, фізкультурно-оздоровчої освіти та її професійно-педагогічне спрямування.

Перелік навчальних дисциплін та обсяг навчального часу на їх вивчення визначається стандартами вищої освіти з педагогічних спеціальностей з урахуванням їх специфіки. Передбачається збільшення обсягу навчального часу на вивчення мовних і культурологічних навчальних дисциплін та запровадження нових відповідних інтегрованих дисциплін.

Соціально-гуманітарні навчальні дисципліни, що є фаховими з відповідної педагогічної спеціальності, вилучаються з цього переліку і вносяться до переліку навчальних дисциплін інших складових змісту підготовки педагогічних кадрів.

10. Організація навчального процесу

Підвищення якості педагогічної освіти, забезпечення її інтеграції у Європейський простір вищої освіти, привабливості, конкурентоспроможності на ринку праці вимагає подальшого вдосконалення організації навчального процесу у вищих навчальних закладах на засадах гуманності, особистісно-орієнтованої педагогіки, розвитку і саморозвитку студентів та передбачає:

– вдосконалення національної системи накопичення і трансферу кредитів відповідно до вимог Європейської кредитно-трансферної системи, яка орієнтована на особу, що навчається й ґрунтується на прозорості результатів навчання і навчального процесу;

– використання інформаційно-комунікаційних технологій, інтерактивних методів навчання та мультимедійних засобів;

– індивідуалізацію навчально-виховного процесу та посилення ролі самостійної роботи студентів;

– впровадження цифрових технологій у засобах навчання (електронних підручників, посібників, каталогів, словників тощо), комп'ютерних навчальних програм;

– технічну і технологічну модернізацію навчальних лабораторій та засобів навчання;

– запровадження гнучкої, науково-обґрунтованої системи сертифікації та атестації професійно-педагогічної компетентності випускників педагогічних спеціальностей як складової державної атестації.

11. Післядипломна педагогічна освіта

Післядипломна педагогічна освіта педагогічних працівників здійснюється шляхом підвищення кваліфікації, навчання за спеціалізацією, та проходження стажування.

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників як основна форма професійного вдосконалення здійснюється в коледжах, академіях, інститутах післядипломної педагогічної освіти та на факультетах (інститутах) педагогічних академій, університетів та класичних університетів.

Навчання за спеціалізацією педагогічних працівників – в педагогічних коледжах, академіях, університетах і класичних університетах.

Стажування педагогічних працівників – в університетах, наукових установах Національної академії педагогічних наук України, а також в академіях та інститутах післядипломної педагогічної освіти.

Передбачається запровадити систему підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних працівників педагогічних коледжів, академій, університетів та класичних університетів, які здійснюють підготовку педагогічних кадрів, на базі провідних національних університетів та наукових установ Національної академії наук України та Національної академії педагогічних наук України.

Післядипломна педагогічна освіта здійснюється за багатоваріантними освітніми програмами та проектами з проблем педагогічної майстерності, інноваційних технологій та інтерактивних форм і методів навчання, інформаційних технологій, досягнень в теорії і практиці психології, педагогіки, методики навчання і виховання, а також за дистанційною формою навчання з ефективним використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

12. Формування контингенту студентів, які навчаються за педагогічними спеціальностями та їх працевлаштування

Формування контингенту студентів педагогічних спеціальностей буде здійснюватися на основі:

– визначення об'єктивної прогнозованої потреби дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних і професійно-технічних навчальних закладів у педагогічних кадрах на регіональному та державному рівнях;

– педагогічної профорієнтації учнівської молоді з метою забезпечення їх особистісної готовності до педагогічної діяльності, урізноманітнення форм довузівської роботи;

– збільшення до 50 відсотків цільового прийому сільської молоді на педагогічні спеціальності з урахуванням регіональних потреб.

З метою раціонального використання випускників педагогічних навчальних закладів та необхідності задоволення потреби певних регіонів у педагогічних кадрах їх підготовка здійснюється на основі цільових договорів, укладених органами управління освітою з вищими навчальними закладами.

Працевлаштування випускників педагогічних спеціальностей здійснюється на умовах, що визначаються тристоронньою угодою «випускник – вищий навчальний заклад – роботодавець» відповідно до законодавства.